

Ακολουθεί το Σημείωμα σχετικά με την ερμηνεία του όρου "πρακτική άσκηση" το οποίο αποτελεί παράρτημα πρακτικών συνεδρίας ημερομηνίας 31/01/2014 και με βάση το οποίο ερμηνεύονται όλες οι πτυχές της πρακτικής άσκησης των αιτητών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄**(Αποφασίστηκε να ενσωματωθεί ως παράρτημα Α΄ στα Πρακτικά της 31^{ης} Ιανουαρίου 2014)**

Κυριάκος Πλατρίτης, Ph.D.
Διδάκτωρ Κλινικής Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης
Ειδικός Ψυχολόγος Α΄ Τμήματος Ειδικής Ψυχολογίας Υπ. Ψυχικής Υγείας
Πρόεδρος Συμβουλίου Εγγραφής Ψυχολόγων

31 Ιανουαρίου, 2014

Προς
Μέλη Συμβουλίου Εγγραφής Ψυχολόγων

Σημείωμα**σχετικά με την ερμηνεία του όρου «πρακτική άσκηση»**

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Όπως προκύπτει από τη σχετική νομοθεσία η πρακτική άσκηση συνιστά ουσιώδους προϋπόθεση για την εξασφάλιση εγγραφής στο Μητρώο Εγγεγραμμένων (ειδικών) Ψυχολόγων και για την απόκτηση επαγγελματικής άδειας σε ειδικότητα της εφαρμοσμένης ψυχολογίας.

Είναι γνωστό ότι υπάρχει ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου που βασίστηκε στη γραπτή άποψη του νομικού συμβούλου σε σχετικό ερώτημα που του υπέβαλε, να εξεύρει μια διαδικασία που να τυποποιεί την εξέταση του όρου «πρακτική άσκηση» μέσα από μια απέρριπτη ερμηνεία η οποία να διευκολύνει την ταυτοποίηση των βασικών συστατικών του.

Οι δεξαμενές άντλησης των πληροφοριών που έκρινε με ομόφωνη απόφασή το Συμβούλιο ότι είναι οι καταλληλότερες για να υποστηρίξουν την ερμηνεία του όρου «πρακτική άσκηση» ήσαν οι εξής:

- (i) Τα ομόλογα Συμβούλια κρατών μελών και τρίτων χωρών.
- (ii) Ο οδηγός σπουδών όσων μεταπτυχιακών προγραμμάτων των ιδρυμάτων της Κύπρου και της Ελλάδας ικανοποιούν τα ακαδημαϊκά κριτήρια που απαιτούνται για την εγγραφή στις ειδικότητες της εφαρμοσμένης ψυχολογίας.
- (iii) Προηγούμενες αποφάσεις του Σ.Ε.Ψ. σχετικά με την αναγνώριση του περιεχομένου της πρακτικής άσκησης.
- (iv) Το περιεχόμενο της πρακτικής όπως προκύπτει από τον προσωπικό φάκελο που τηρεί το Σ.Ε.Ψ. όσων καταχωρίστηκαν στα μητρώα εγγεγραμμένων (ειδικών) ψυχολόγων σύμφωνα με τις διατάξεις του 8(1) του Ν.59(Ι)/2009 όπως ισχύει σήμερα ή του αντίστοιχου άρθρου του Ν.59(Ι)/2009 όπως τροποποιήθηκε το 2004.

(v) Συναφείς πρόνοιες του Ν.59(Ι)/2009 όπως ισχύει σήμερα

Οι βασικές έννοιες και ιδιότητες που ομόφωνα αποφάσισε το Συμβούλιο να περιέχονται στην ερμηνεία του όρου «πρακτική άσκηση» ήταν (α) η έμμεση πρακτική άσκηση και (β) η άμεση πρακτική άσκηση. Ορίσαμε ως «έμμεση πρακτική άσκηση» τις διάφορες προπαρασκευαστικές πράξεις που διενεργούνται κάτω από εποπτεία και προετοιμάζουν για την άμεση πρακτική άσκηση. Ορίσαμε ως «άμεση πρακτική άσκηση» τις πρόσωπο με πρόσωπο ψυχολογικές πράξεις που απευθύνονται σε πρόσωπα με πραγματικές ανάγκες ψυχολογικής φροντίδας ή στα οικεία τους πρόσωπα.

Ως παραδείγματα εκτέλεσης της «έμμεσης πρακτικής άσκησης» απαριθμήσαμε (α) την παρακολούθηση ψυχολογικών πράξεων που εκτελούν εμπειρότεροι ή ομότιμοι ψυχολόγοι, (β) την εκτέλεση ψυχολογικών πράξεων που απευθύνονται σε πλασματικούς αιτητές ψυχολογικής φροντίδας, (γ) τη λήψη εποπτείας, (δ) τη συμμετοχή σε διεπαγγελματικές συναντήσεις, (ε) την επεξεργασία αρχείων (μελέτη - καταγραφή), και (στ) τη χορήγηση και την ανάλυση ψυχομετρικών δοκιμών.

Τέλος, ομόφωνα αποφασίσαμε, να κατανείμουμε την έμμεση και άμεση πρακτική άσκηση σε κυμαινόμενα ποσοστά και να προσδιορίσουμε συγκεκριμένο πλαίσιο στο οποίο να διαπιστώνεται η υλοποίηση της πρακτικής άσκησης για κάθε ειδικότητα εφαρμοσμένης ψυχολογίας ξεχωριστά.

Έχοντας όλα τα παραπάνω υπόψη καταθέτω την παρακάτω πρόταση ενώπιον του Συμβουλίου αναφορικά με την ερμηνεία του όρου «πρακτική άσκηση»:

Πρακτική άσκηση σημαίνει την αποδεδειγμένη διενέργεια πράξεων που προετοιμάζουν ή υποστηρίζουν (έμμεση πρακτική άσκηση) την παροχή ψυχολογικής υπηρεσίας σε πρόσωπα με πραγματικές ανάγκες ψυχολογικής φροντίδας (άμεση πρακτική άσκηση) με αποκλειστικό σκοπό τη συσσώρευση την αναγκαίας εμπειρίας για την επαρκή εκτέλεση των επαγγελματικών καθηκόντων της εφαρμοσμένης ψυχολογίας. Η έμμεση πρακτική άσκηση κυμαίνεται στο 20 έως 40% και η άμεση πρακτική άσκηση στο 60 έως 80% επί του συνόλου της πρακτικής άσκησης αντίστοιχα.

Ενδεικτικά παραδείγματα υλοποίησης έμμεσης πρακτικής άσκησης είναι (i) η λήψη εποπτείας (ii) η παροχή ψυχολογικής υπηρεσίας σε πλασματικούς αιτητές ψυχολογικής φροντίδας, (iii) η παρακολούθηση της εργασίας εμπειρότερων ή ομότιμων ψυχολόγων, (iv) η μελέτη, η καταγραφή και η ανάλυση ψυχολογικού έργου.

Σε ποσοστό όχι λιγότερο του 50% η άμεση πρακτική άσκηση, εκτελείται στην περίπτωση (i) των κλινικών ψυχολόγων, σε δομές ψυχικής υγείας που νοσηλεύουν πρόσωπα που τελούν υπό την επίδραση σοβαρής ψυχοπαθολογίας, (ii) των συμβουλευτικών ψυχολόγων, σε δομές υγείας ή κοινωνικής πρόνοιας που παρέχουν ψυχολογικές υπηρεσίες σε πρόσωπα που αντιμετωπίζουν κυρίως προβλήματα ψυχοκοινωνικής φύσης που δεν συνοδεύονται από σοβαρή ψυχοπαθολογία, (iii) των

σχολικών/εκπαιδευτικών ψυχολόγων, σε σχολεία και διαγνωστικά κέντρα στα οποία επιτρέπεται η ψυχολογική μεταχείριση προσώπων, η διαχείριση θεμάτων επίδοσης και συμπεριφοράς, και η αξιοποίηση της ψυχολογικής γνώσης για την καθιέρωση βέλτιστων πρακτικών στο εκπαιδευτικό σύστημα, (iv) των δικανικών ψυχολόγων, σε φυλακές, αστυνομικά τμήματα, δικαστήρια, κέντρα ασφαλούς κράτησης (v) των εργασιακών/οργανωτικών ψυχολόγων. σε οργανισμούς ή υπηρεσίες που επιτρέπουν την παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών σχετικά με την ευρύτερη εργασιακή λειτουργία και οργάνωση.

Για την τεκμηρίωση της πιο πάνω εισήγησης σχετικά με την ερμηνεία του όρου «πρακτική άσκηση» εκθέτω στοιχεία που άντλησα από τις δεξαμενές πληροφοριών που καθορίστηκαν για τον σκοπό αυτό, προσδίδοντας, ωστόσο, στην αναφορά που ακολουθεί μεγαλύτερη έκταση και βαρύτητα στα ευρήματα που θεώρησα σημαντικότερα σύμφωνα με τα στοιχεία που οι περιστάσεις επέτρεψαν να συλλέξω:

(α) Η αναγραφή του όρου «πρακτική άσκηση» χωρίς περιγραφή καθιστά αδύνατη την ταυτοποίησή του.

Καταρχήν ο όρος «πρακτική άσκηση» δεν συγκαταλέγεται στις ερμηνείες του Περί Εγγραφής Ψυχολόγων Νόμου και ούτε απαντάται στον Περί Ερμηνείας Νόμο ώστε να του αποδίδεται συγκεκριμένη ερμηνεία.

Στα πλείστα δικαιολογητικά στα οποία αναγράφεται και που τηρούνται στο αρχείο του Συμβουλίου συνιστά παράγωγο μετάφρασης από μια άλλη γλώσσα στα ελληνικά. Παρότι διαπιστώνεται ότι κατά κανόνα διαχρονικά το Συμβούλιο αποδεχόταν δικαιολογητικά μεταφρασμένα από τον Κλάδο Μεταφράσεων του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα, εντούτοις εναπόκειται στην αυθαίρετη απόδοση ως «πρακτική άσκηση» διαφόρων ξενόγλωσσων όρων που αγγλιστί λόγου χάρη, αναφέρονται ως *internship, practice, practicum, placement, clinical experience, exercise*.

Σε αποφάσεις του Συμβουλίου στο παρελθόν ανιχνεύονται αρκετές περιπτώσεις που αναζητήθηκαν διευκρινήσεις για την περιγραφή όρων που μεταφράζονταν ως «πρακτική άσκηση». Σε κάποιες από αυτές τις περιπτώσεις το Συμβούλιο ερμήνευσε με τρόπο που αρνήθηκε να αποδεχθεί μέρος των ωρών που υποδεικνύονταν στην αίτηση για εγγραφή ή στο δικαιολογητικό ως χρόνος πρακτικής άσκησης.

Ο Περί Εγγραφής Ψυχολόγων Νόμος όπως ισχύει σήμερα στο άρθρο 8(1)(δ) δίδει ρητά το δικαίωμα στο Συμβούλιο σε σχέση με το όρο «πρακτική άσκηση» ακόμη και στις περιπτώσεις που αναφέρεται ως αναπόσπαστο μέρος των σπουδών, να απαιτήσει από τον αιτητή επίσημο αποδεικτικό υπογεγραμμένο από τον παροχέα της πρακτικής άσκησης όταν ο χρόνος της πρακτικής άσκησης δεν προσδιορίζεται σε ώρες.

(β) Η εποπτεία και η αξιολόγηση συνιστούν ουσιώδες μέρος της πρακτικής άσκησης που κατά κανόνα κατατάσσεται ως έμμεση πρακτική άσκηση και κατανέμεται στοχευμένα κατά τρόπο που να συνδράμει καθοριστικά στη συσσώρευση ειδικής και όχι γενικής γνώσης.

Ενδεικτικά αναφέρω τη σπουδαιότητα που αποδίδεται στην εποπτεία ως ουσιώδες συστατικό της πρακτικής άσκησης αλλά και του συνόλου των σπουδών, από το διδακτορικό πρόγραμμα κλινικής ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου. Όπως αναγράφεται στην επίσημη ιστοσελίδα, η κλινική εποπτεία διεξάγεται τόσο από εξωτερικούς επόπτες στις δομές όσο και από το διδακτικό προσωπικό με βάση καθορισμένα κριτήρια ποιότητας που περιλαμβάνουν και προϋποθέσεις για την επιλογή των εποπτών.

Από το αρχείο του Σ.Ε.Ψ. καταδεικνύεται ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι εγγεγραμμένοι ειδικοί ψυχολόγοι εξασφάλισαν από τα Πανεπιστήμια που απέκτησαν τα μεταπτυχιακά τους προσόντα συνοδευτικά δικαιολογητικά στα οποία η εποπτεία ενσωματώνεται στην πρακτική άσκηση και σε κάποιες περιπτώσεις κατονομάζεται με σαφήνεια ως έμμεση πρακτική άσκηση (αγγλιστί “indirect”) και προσδιορίζεται κατά αναλογία με την άμεση πρακτική, με αναγραφή ξεχωριστού αριθμού ωρών για τη συνολική διάρκειά της (κυρίως αυτό απαντάται σε δελτία αναφοράς πρακτικής άσκησης, πχ. αγγλιστί practicum hour log ή internship evaluation).

Ο περί Εγγραφής Ψυχολόγων Νόμος όπως ισχύει σήμερα στο άρθρο 8(5) ασχολείται ιδιαίτερα με το θέμα της εποπτείας της πρακτικής άσκησης και αναδεικνύει την αναπόσπαστη σχέση που διατηρεί η εποπτεία με την πρακτική άσκηση και επιπλέον θέτει συγκεκριμένες και σαφείς προϋποθέσεις για την υλοποίησή της.

(γ) Η περιγραφή της πρακτικής άσκησης συναρτάται εξ’ ολοκλήρου στην αναφορά των δομών στις οποίες υλοποιήθηκε και στο καθηκοντολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την υλοποίησή της.

Ενδεικτικά στον οδηγό σπουδών του διδακτορικού προγράμματος στην κλινική ψυχολογία του Πανεπιστημίου Κύπρου γίνεται ειδική αναφορά στο «κλινικό πορτοφόλιο» το οποίο χρειάζεται να συμπληρωθεί με συγκεκριμένο τρόπο και οι αποκτηθείσες γνώσεις και δεξιότητες συναρτώνται στενά με την πρακτική του ειδικευόμενου και ελέγχονται μέσα από γραπτή εξέταση επάρκειας που ορίζεται ως «τελική εξέταση κλινικών γνώσεων και δεξιοτήτων».

Στην επίσημη ιστοσελίδα του ΠΜΣ κλινικής ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας αναγράφεται με ευθύ τρόπο η κατανομή της πρακτικής άσκησης επί τη βάσει των δομών οι οποίες θα φιλοξενήσουν την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης των ειδικευομένων τους. Παραθέτω αυτούσιο το κείμενο που μιλά από μόνο του: «*Finally, recognizing that clinical practice is an essential part of any training in Clinical Psychology, students will be required to complete between 1000-1500 hours of supervised clinical experience. The practice will be carried out in local*

hospitals and specialized clinics and centres. Each student will receive regular supervision during their clinical practice while their clinical progress will be monitored by the college.»

Η θέση ότι η έννοια της πρακτικής άσκησης αποδίδεται καλύτερα μέσα από την αναφορά στις δομές στις οποίες υλοποιείται, υποστηρίζεται και από αρκετά δικαιολογητικά που εντοπίζονται στο αρχείο του Συμβουλίου. Για παράδειγμα διαπιστώνεται ότι το οργανωμένο ΜΠΣ κλινικής ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης εξέδιδε, ξεχωριστά από τον μεταπτυχιακό τίτλο και το δελτίο αναλυτικής βαθμολογίας, βεβαίωση στην οποία αναγραφόταν η πρακτική άσκηση σε ώρες για την κάθε δομή στην οποία υλοποιήθηκε.

Κατά παρόμοιο τρόπο η πρακτική άσκηση περιγράφεται για το πρόγραμμα μεταπτυχιακής ειδίκευσης στην κλινική ψυχολογία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, στην επίσημη ιστοσελίδα, μέσα από σαφή αναφορά στις δομές που υλοποιείται και οι οποίες κατονομάζονται ως ψυχιατρικά τμήματα νοσοκομείων και κέντρα ψυχικής υγείας. Το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών σχολικής ψυχολογίας του ίδιου πανεπιστημίου ορίζει και πάλι την άμεση πρακτική άσκηση κατονομάζοντας το τύπο των δομών ως διαγνωστικά κέντρα και σχολεία, αντιστοιχεί την άμεση πρακτική άσκηση με αναλογία ωρών εποπτείας και σε ανάλυση περιπτώσεων για σκοπούς εξάσκησης.

Το διδακτορικό πρόγραμμα κλινικής ψυχολογίας του UCL στην Αγγλία, το οποίο προβάλλεται στην επίσημη ιστοσελίδα του πανεπιστημίου ως ο μεγαλύτερος επαγγελματικός φορέας εκπαίδευσης στη κλινική ψυχολογία στο Ηνωμένο Βασίλειο, περιγράφει την πρακτική του άσκηση αναφέροντας ότι παρέχει 6 τύπους πρακτικής άσκησης (placements) σε δομές με κλινικές υπηρεσίες.

Σε σχέση με τον Περί Εγγραφής Ψυχολόγων Νόμο όπως ισχύει σήμερα άλλα και όπως ίσχυσε στο παρελθόν μέσα από προηγούμενες τροποποιήσεις, υπάρχει σημαντικός αριθμός αποφάσεων του Συμβουλίου όπου η «εποπτευόμενη πρακτική άσκηση» αντιστοιχίστηκε μερικώς ή πλήρως με εργασία μέσα από δικαιολογητικά τα οποία βεβαίωναν τη εκτέλεση ψυχολογικών καθηκόντων σε συγκεκριμένες κρατικές υπηρεσίες ή σε άλλους οργανισμούς.

Τα πλείστα διαθέσιμα ευρήματα και η επικρατούσα πολιτική που ακολουθείται από πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ευρώπη αλλά και αλλού είναι να αναγνωρίζεται και να περιγράφεται η πρακτική άσκηση κατά κύριο λόγο σε συνάρτηση με τις δομές στις οποίες υλοποιείται.

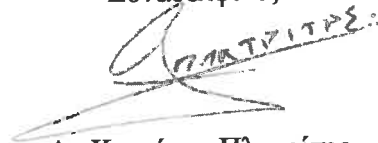
Συμπερασματικά, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και στο παρελθόν το Συμβούλιο πετύχαινε την ταυτοποίηση του όρου πρακτική άσκηση κατά την εξέταση αιτήσεων χρησιμοποιώντας διαφορετικές μεθοδολογίες, εντούτοις, η καθιέρωση από αυτό το Συμβούλιο της διαδικασίας που προτείνεται εδώ μπορεί να διασφαλίσει ακόμη περισσότερο τη νομιμότητα των ενεργειών του. Η ερμηνεία της πρακτικής άσκησης όπως περιέχεται στο ανά χείρας σημείωμα, που επιθυμώ να τη θέσω στο Συμβούλιο σε ψηφοφορία, αντικατοπτρίζει κατά την άποψή μου, την καλύτερη υπό τις

περιστάσεις περιγραφή μέσα από την οποία το Συμβούλιο μπορεί κατά την εξέταση των αιτήσεων να υιοθετήσει δικαιότερη μεταχείριση των δικαιολογητικών της πρακτικής άσκησης και ουσιαστικότερη ταυτοποίηση των βασικών στοιχείων που συνιστούν τον όρο αυτό για κάθε ειδικότητα της εφαρμοσμένης ψυχολογίας.

Τέλος, μέσα από αυτή τη διαδικασία οι αιτητές θα φροντίσουν ώστε να εξασφαλίζουν από τα πανεπιστήμια που αποφοίτησαν ένα δικαιολογητικό το οποίο μέσα σε λίγες γραμμές θα δύναται να περιέχει ουσιαστικά στοιχεία που μπορούν να καταστήσουν ασφαλή την ταυτοποίηση της πρακτικής άσκησης. Παραθέτω ενδεικτικά ένα παράδειγμα μια τέτοιας επιστολής:

Η Γραμματεία του Πανεπιστημίου Κύπρου πιστοποιεί ότι ο Κύπρος Κύπρου υλοποίησε συνολικά χίλιες ώρες πρακτικής άσκησης εκ των οποίων οι εξακόσιες ήταν άμεση πρακτική αφορώντας καθήκοντα σχολικού ψυχολόγου σε δημόσια σχολεία της Λευκωσίας υπό την εποπτεία εγγεγραμμένων σχολικών ψυχολόγων της Υπηρεσίας Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού με πενταετή τουλάχιστον πείρα.

Συναδελφικά,

Δρ Κυριάκος Πλατρίτης
Πρόεδρος Σ.Ε.Ψ